

Copyright & Creative Commons:

The copyright of articles published in the *Journal of Criminal Law and Criminology Studies* remains with the author(s). This journal is published as an open access publication, and all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0). This license permits use, redistribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and the use is non-commercial in nature. For more information, please refer to the journal's *Open Access Policy* page.

General Criminal Authorities in the Laws of Iran and France

Rajab Goldoust Jouybari^{*1}

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research and Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.22034/jclc.2025.516898.2120

Received:
14 April 2025

Accepted:
07 August 2025

Published:
22 November 2025

Abstract

In every country, the primary objective of the legislator in enacting procedural rules and regulations is, first and foremost, to safeguard the interests of society, establish public order, security, and tranquility, and secondarily, to protect the interests of the parties to criminal proceedings. It is evident that the role of the judicial structure of a country in adjudicating crimes is indispensable to achieving these objectives. There is no doubt that the diversity of crimes and their degrees significantly influences the classification of criminal courts, leaving no alternative but to establish a multiplicity of such courts based on the degree (gravity) of the offense. Furthermore, the scientific competence, experience, and expertise of judges play a crucial role in the hierarchical grading of criminal judicial authorities. In every criminal procedure system, different criminal courts are provided for the adjudication of various offenses. The criterion for dividing these courts is the diversity and importance of crimes and the severity of punishments prescribed in substantive criminal law. In the criminal procedure of Iran and France, due to differences in the legislator's approach to the classification of offenses and the nature and quantum of punishments prescribed for various crimes, multiple criminal courts have been established to adjudicate offenses. Despite these differences, there are numerous similarities between the two systems in the division and classification of crimes and, consequently, in the

classification of criminal courts responsible for their adjudication. The present article examines the points of similarity and difference between the two criminal justice systems with regard to the determination and organization of criminal courts.

Keywords: Structure of criminal courts, protection of societal interests, degree of crime, ensuring public security.

1. *Corresponding Author: Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Email: R-goldoust@sbu.ac.ir

Funding: The author(s) received no financial support (funding, Grants and sponsorship) for the research, authorship, and/ or publication of this article.

Rajab Goldoust Jouybari: Conceptualization, Methodology, Software, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Supervision, Project administration.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Goldoust Jouybari, Rajab, "General Criminal Authorities in the Laws of Iran and France" *Journal of Criminal Law and Criminology* 13, no. 26 (November 22, 2025), 109-146.

Extended Abstract

In every legal system, the legislator's foremost objective in formulating procedural rules is to safeguard collective interests by ensuring public order, security, and social stability, while also protecting the rights and legitimate expectations of the parties to criminal proceedings. Achieving these aims presupposes the existence of a coherent judicial structure capable of adjudicating criminal cases in a manner that is fair, predictable, and institutionally legitimate. Accordingly, the architecture of criminal courts is designed to reflect the diversity of criminal conduct and the varying degrees of harm that offenses impose upon the social order. The organization of criminal jurisdictions thus becomes an integral component of criminal policy, serving as a mechanism through which the legislator operationalizes foundational principles of proportionality, legal certainty, and effective judicial protection.

A universally acknowledged premise in criminal justice is that offenses differ markedly in their gravity, nature, and societal implications. This heterogeneity makes it neither feasible nor desirable for a single judicial body to adjudicate all types of criminal cases. Consequently, modern criminal justice systems adopt a differentiated model of criminal courts, structured around hierarchical and functional distinctions. The degree or gravity of the offense constitutes the primary criterion for allocating jurisdiction, ensuring that minor violations are addressed through simplified procedures while more serious crimes are tried before higher courts endowed with broader powers and enhanced procedural safeguards. Parallel to this structural differentiation, the scientific competence, professional experience, and specialized expertise of judges play a crucial role in shaping judicial hierarchies. Many contemporary systems, therefore, incorporate judicial specialization as a means of improving the quality, precision, and efficiency of criminal adjudication, particularly in cases involving technical or complex forms of criminality.

Within this broader analytical framework, the criminal procedure systems of Iran and France provide instructive comparative models. Despite belonging to distinct legal traditions and having evolved under divergent legislative trajectories, both systems share a fundamental acknowledgment of the need for multiple criminal courts tailored to the classification of offenses. Yet important differences persist due to variations in substantive criminal law, the nature and severity of prescribed sanctions, and the underlying conceptual frameworks guiding criminal policy. France's tripartite classification of contraventions, délits, and crimes forms the structural foundation of its criminal jurisdictions, whereas Iran employs a hybrid classification grounded in Islamic criminal law categories such as Hudud, Qisas, and Diyat, combined with statutory degrees of Ta'zirāt. These divergent classifications lead to differing organizational models, including Iran's Criminal Courts One and Two, Provincial Criminal Courts, Revolutionary Courts, and various specialized tribunals. Despite these doctrinal distinctions, both systems demonstrate shared principles regarding the necessity of jurisdictional diversity, the centrality of substantive criminal law in determining

judicial competence, and the growing institutional importance of judicial expertise.

The methodology proceeds in four sequential steps:

1. Statutory Analysis:

The study begins by analyzing the procedural codes of both countries to identify the legal foundations governing the establishment and classification of criminal courts. Particular attention is devoted to the criteria used to determine court competence and to the procedural stages applicable to each category of offense. This step ensures a comprehensive understanding of the statutory mechanisms that structure judicial authority.

2. Classification Comparison:

The research then compares the substantive classification of offenses in both systems, noting how these classifications influence procedural structures. This includes examining the French tripartite system of *contravention-délit-crime* and the Iranian system based on *Hudud, Qisas, Diyat, and Ta'zirāt* degrees. Such comparison highlights the doctrinal underpinnings of each system's legislative approach.

3. Structural Mapping:

The next step involves mapping the organizational structure of criminal courts in each legal system, including general, specialized, and exceptional jurisdictions. This structural analysis clarifies how judicial responsibilities are divided, how procedural norms are applied to different categories of offenses, and how judicial hierarchy is formed.

4. Functional Evaluation:

Finally, the study evaluates the functional implications of structural choices. It assesses how judicial specialization, court hierarchy, and procedural safeguards affect the efficiency, coherence, and fairness of criminal adjudication. This evaluation helps explain how the systems respond to contemporary legal challenges and evolving criminal phenomena.

This methodological framework enables a nuanced comparison that remains faithful to the doctrinal integrity of each legal system while highlighting overarching structural patterns.

Shared Foundations in the Organization of Criminal Courts:

The comparative analysis demonstrates that both Iran and France share a foundational commitment to organizing criminal jurisdictions based on the gravity of offenses. In both systems, judicial structures are designed to respond proportionately to the seriousness of crimes, thereby balancing efficiency, fairness, and public security. Three commonalities are particularly noteworthy:

1. Classification-Based Jurisdiction:

Both legal systems allocate judicial competence in direct correlation with offense severity. Minor offenses are adjudicated by courts with simplified procedures, whereas serious crimes require courts with broader powers, enhanced procedural protections, and more experienced judges. This alignment promotes coherence, proportionality, and predictability in adjudication.

2. Reliance on Substantive Criminal Law:

The determination of jurisdiction is closely tied to the substantive criminal code.

Punishment thresholds and legal definitions of offenses play a decisive role in assigning cases to different courts. This reliance ensures that procedural mechanisms are grounded in hierarchical criminal policy priorities.

3. Integration of Judicial Expertise:

Both systems acknowledge the necessity of judicial specialization in complex cases.

Whether dealing with financial crimes, cybercrimes, or offenses involving technical knowledge, courts increasingly rely on judges with specific expertise. Judicial specialization improves accuracy and strengthens public confidence in adjudication.

Points of Structural Divergence:

Despite shared foundations, significant divergences characterize the Iranian and French judicial structures:

1. Criteria for Offense Classification:

France's tripartite classification—rooted in continental civil law—contrasts with Iran's hybrid model, which integrates Islamic criminal categories with statutory degrees of *Ta'zirāt*. These differing conceptual foundations lead to structural distinctions in court organization and judicial hierarchy.

2. Greater Fragmentation and Specialization in Iran:

Iran has introduced numerous specialized criminal tribunals in response to evolving legal and social challenges. Courts dedicated to economic crimes, cybercrimes, medical malpractice, and other specialized areas illustrate an expansive approach to judicial differentiation that is less pronounced in the French system.

3. Unified vs. Differentiated Procedural Frameworks:

While France maintains a largely unified procedural framework within its criminal courts, Iran's system is characterized by greater procedural diversity due to the coexistence of general, specialized, and exceptional jurisdictions. These differences affect procedural coherence and judicial uniformity.

The comparative study reveals that Iran and France, despite their distinct legal traditions and legislative histories, share a fundamental recognition of the need to structure criminal jurisdictions according to the diversity and gravity of offenses. Each system seeks to ensure public order and societal interests through a judicial architecture capable of adjudicating a wide range of crimes with proportional responses and adequate procedural safeguards.

At the same time, the two systems diverge in their conceptualization of criminal classification, the extent of judicial specialization, and the procedural frameworks governing their courts. France's tripartite division and emphasis on unified procedures contrast with Iran's hybrid classification system and increasingly specialized judicial institutions. These differences underscore the influence of legal culture, doctrinal commitments, and criminal policy priorities in shaping criminal adjudication.

Ultimately, the study highlights that effective criminal adjudication requires not only appropriate substantive classifications but also a coherent, well-structured judicial system capable of implementing procedural justice. The parallels and distinctions identified here contribute to a deeper understanding of how criminal courts can be organized to achieve fairness, efficiency, and responsiveness within diverse legal contexts.

مراجع کیفی عمومی در حقوق ایران و فرانسه

رجب گلدوست جویباری^{*۱}

چکیده

در هر کشوری، هدف قانون‌گذار از تدوین قواعد و مقررات شکلی، در درجه نخست، تأمین منافع جامعه، برقراری نظم، امنیت و آسایش عمومی، و در مرحله بعد، تأمین منافع طرفین امر کیفی است. بدیهی است که برای تحقق اهداف مذکور، نقش ساختار قضایی کشور در رسیدگی به جرایم، انکارناپذیر است. تردیدی نیست که تنوع جرایم و درجه آن‌ها در طبقه‌بندی مراجع کیفی مؤثر است و چاره‌ای جز تعدد آن‌ها بر اساس درجه جرم وجود ندارد. علاوه بر این، میزان توان علمی، تجربه و مهارت قضات نیز در درجه‌بندی ساختار مراجع کیفی تأثیر بسزایی دارد. در هر نظام دادرسی کیفی، برای رسیدگی به جرایم مختلف، مراجع کیفی متفاوتی پیش‌بینی می‌شود. مقسم این مراجع، تنوع و اهمیت جرایم و شدت مجازات مقرر در قانون کیفی ماهوی است. در دادرسی کیفی ایران و فرانسه، با توجه به اختلاف دیدگاه قانون‌گذار در طبقه‌بندی جرایم و نوع و میزان مجازات مقرر برای جرایم مختلف، مراجع کیفی متعددی برای رسیدگی به جرایم پیش‌بینی شده‌اند. علی‌رغم این اختلاف، شباهت‌های فراوانی میان دو نظام دادرسی در تقسیم و طبقه‌بندی جرایم و به‌تبع آن، طبقه‌بندی مراجع کیفی برای رسیدگی به جرایم وجود دارد. در این مقاله، به بررسی وجوه اشتراک و افتراق دو نظام دادرسی در تعیین مراجع کیفی پرداخته می‌شود.

کلیدواژه‌ها: ساختار مراجع کیفی، تأمین منافع جامعه، درجه جرم، تأمین امنیت عمومی.

پژوهشکده حقوق

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

DOI:
10.22034/jcic.2025.516898.2120

تاریخ دریافت:
۲۵ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش:
۱۶ مرداد ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:
۰۱ آذر ۱۴۰۴

حامی مالی :

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان :

رجب گلدوست جویباری: مفهوم سازی، روش شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبار سنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت، مدیریت پروژه.

تعارض منافع:

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

گلدوست جویباری، رجب. «مراجعه کیفی عمومی در حقوق ایران و فرانسه». مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی ۱۳، ش. ۲۶ (۱ آذر، ۱۴۰۴)، ۱۰۹-۱۴۶.

مقدمه

مبارزه با جرایم و تعقیب مجرمین، امری حکومتی است. در هر نظام سیاسی، انجام این وظیفه خطیر، با توجه به قضایی بودن امر تعقیب و اعمال مجازات نسبت به مرتکبین جرایم، برعهده قوه مستقلی به نام قوه قضائیه نهاده شده است.

با توجه به تنوع و اهمیت جرایم و کیفیت ارتکاب مادی جرم و تحولات آن در جامعه امروزی، در هر دولت و حاکمیتی (اعم از ایدئولوژیک یا غیر ایدئولوژیک)، قوه قضائیه، مراجع مختلف کیفری را برای رسیدگی به جرایم پیش‌بینی می‌کند.

نوع و درجه مراجع کیفری، غالباً در قانون آیین دادرسی کیفری تعیین می‌شود. معیار تقسیم و درجه‌بندی مراجع کیفری، نوع و اهمیت جرایم و شدت مجازات آن‌ها است. اغلب نظام‌های دادرسی کیفری، مراجع کیفری بدوی را به سه درجه تقسیم می‌کنند.

به‌عنوان مثال، در دادرسی کیفری فرانسه، با توجه به طبقه‌بندی شفاف جرایم به خلاف، جنحه و جنایت، سه دادگاه کیفری پیش‌بینی شده است. در مرحله تجدیدنظرخواهی نیز، اغلب نظام‌های دادرسی کیفری، برای جرایم درجه اول و دوم (خلاف و جنحه)، یک مرجع تجدیدنظر کیفری را پیش‌بینی می‌کنند؛ و برای جرایم جنایی که مجازات‌های سنگینی مثل قصاص، اعدام، رجم و حبس ابد دارند، صلاحیت را در اختیار مرجع عالی (دیوان عالی کشور) قرار می‌دهند.

در دادرسی کیفری ایران، از آن‌جا که تقسیم جرایم به شفافیت قانون جزایی فرانسه نیست؛ و بر اساس موازین شرعی، جرایم به چهار دسته تعزیرات، حدود، قصاص و دیات تقسیم می‌شوند، مراجع کیفری خاصی برای رسیدگی به آنها پیش‌بینی شده است.

این مراجع، در طول مدت پس از انقلاب اسلامی، چندین بار دستخوش تغییر و تحول اساسی شده‌اند؛ که بررسی تمام آنها در این مقاله میسر نیست؛ با این حال، در مباحث مرتبط، حسب ضرورت به آنها اشاره می‌شود.

در حال حاضر، آخرین قانون آیین دادرسی کیفری ایران (مصوب ۱۳۹۲) است؛ که از سال ۱۳۹۴ اجرائی شده است. قانون‌گذار در این قانون، سه مرجع کیفری را برای رسیدگی به جرایم مختلف پیش‌بینی کرده است؛ معیاری که در برخی مراجع، نوع جرم و در برخی دیگر، شدت مجازات آن است.

شورای حل اختلاف برای رسیدگی به جرایم سبک‌تر، دادگاه کیفری دو برای رسیدگی به جرایم متوسط و دادگاه کیفری یک برای رسیدگی به جرایم مهم پیش‌بینی شده است؛ که تقریباً

مشابه طبقه‌بندی مراجع کیفری در فرانسه است.

در این مقاله، به بررسی مراجع کیفری در دادرسی کیفری ایران و فرانسه پرداخته می‌شود؛ و در چند گفتار، وجوه اشتراک و افتراق این مراجع را از نظر تشکیلات، میزان صلاحیت، تجدیدنظرخواهی و فرجام‌خواهی آرای مراجع مذکور، مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

۱- مراجع بدوی

در هیچ نظام دادرسی، یک مرجع کیفری را برای رسیدگی به تمام جرایم ارتكابی در جامعه پیش‌بینی نمی‌کنند. تشکیل یک دادگاه عام کیفری، هم خلاف عقل و منطق است و هم با مصلحت جامعه و طرفین امر کیفری سازگار نیست؛ زیرا با توجه به تنوع جرایم، قلت و شدت مجازات‌ها و نیز با توجه به میزان دانش و تجربه قاضی رسیدگی‌کننده، امکان رسیدگی به همه جرایم در یک دادگاه کیفری ممکن نیست.

به همین جهت، نظام‌های دادرسی کیفری با توجه به اهمیت جرایم و میزان مجازات آن‌ها، مراجع کیفری متعددی را در قانون آیین دادرسی کیفری مشخص می‌کنند. درجه‌بندی و طبقه‌بندی این مراجع، بر اساس اهمیت و تنوع جرایم و مجازات‌ها و نیز بر اساس میزان علم و تجربه قاضی انجام می‌شود.

در نظام دادرسی کیفری فرانسه، قانون‌گذار بر اساس دیدگاه یاد شده، با توجه به تقسیم جرایم به سه دسته کلی خلاف، جنحه و جنایت، مراجع کیفری را نیز به سه دسته تقسیم کرده است. دادگاه خلاف برای رسیدگی به جرایم خلافی و جنحه‌های کوچک و دادگاه جنحه برای رسیدگی به جرایم جنحه‌ای متوسط و مهم و دادگاه جنایی برای رسیدگی به جرایم جنایی پیش‌بینی شده است.

در قانون آیین دادرسی کیفری ایران نیز، سه مرجع کیفری برای رسیدگی به جرایم مختلف پیش‌بینی شده است. شورای حل اختلاف برای رسیدگی به جرایم کوچک و دادگاه کیفری دو برای رسیدگی به جرایم متوسط و دادگاه کیفری یک برای رسیدگی به جرایم مهم پیش‌بینی شده است. صلاحیت و ترتیب رسیدگی در مراجع یاد شده، به صورت تطبیقی با قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

الف. شورای حل اختلاف

جالب این است که قانونگذار در بخش سوم قانون آیین دادرسی کیفری که مراجع کیفری را احصاء نموده هیچ اشاره‌ای به تشکیل شورای حل اختلاف و میزان صلاحیت و ترکیب آن

نمی‌کند. در فصل اول این بخش، فقط به تشکیلات و صلاحیت دادگاه‌های کیفری می‌پردازد. گویا از دیدگاه قانونگذار شورای حل اختلاف مرجع کیفری محسوب نمی‌شود؛ ولی واقعیت امر این نیست؛ زیرا به موجب قانون شورای حل اختلاف مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۸ این مرجع، کیفری محسوب و رسیدگی به جرایم سبک در صلاحیت این مرجع قرار گرفت.

۱-۱- صلاحیت شورا و دادگاه صلح

به موجب بند ۹ ماده ۱۲ قانون اخیرالتصویب، رسیدگی به جنبه عمومی و خصوصی کلیه جرایم غیرعمدی ناشی از کار یا تصادفات رانندگی و به موجب بند ۱۰ ماده یاد شده، رسیدگی به جرایم عمدی تعزیری مستوجب مجازات درجه هفت و هشت، در صلاحیت شورای حل اختلاف قرار گرفت. تبصره ۱ ماده یاد شده تصریح می‌کند که به کلیه جرایم مذکور، مستقیماً و بدون نیاز به کیفرخواست، در دادگاه صلح رسیدگی می‌شود.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، جرایم داخل در صلاحیت شورا، برای نخستین بار، در صلاحیت یک مرجع کیفری تحت عنوان «دادگاه صلح» قرار گرفت؛ انتخاب چنین واژه‌ای از سوی قانون‌گذار، بازگشتی به قانون پیش از انقلاب اسلامی است.

با تصویب قانون جدید، صلاحیت رسیدگی شورا نسبت به جرایم از آن سلب شده و به شرح یاد شده در صلاحیت دادگاه صلح قرار گرفته است. به موجب ماده ۱۳ قانون جدید، شوراهای حل اختلاف تنها به‌عنوان مرجع سازش و ایجاد صلح، با درخواست خواهان، مدعی خصوصی یا شاکی در موارد زیر اقدام می‌کنند:

۱ - کلیه امور مدنی و حقوقی

۲ - جنبه خصوصی جرایم غیرقابل گذشت

۳ - کلیه جرایم قابل گذشت

به همین جهت، رؤسای برخی از دادگستری‌ها ابتدا، هر پرونده کیفری یا حقوقی را برای ایجاد صلح و سازش به شورای حل اختلاف ارسال می‌کنند تا در صورت عدم توفیق در صلح و سازش بین طرفین، پرونده را جهت رسیدگی به دادگستری عودت دهند. این شیوه سیاست‌گذاری در روند رسیدگی، افزودن یک معضلی بر معضلات عدیده دیرینه اطاله دادرسی است.

نکته دیگر این است که جرایم داخل در صلاحیت دادگاه صلح، به دادرسی ارجاع نخواهد شد و مستقیماً در این دادگاه رسیدگی می‌شود؛ بنابراین، اگر گزارشی از سوی ضابطان دادگستری به دادرسی ارسال شود، دادستان باید مستقیماً گزارش مربوط به وقوع این قبیل جرایم را به دادگاه

صلح ارجاع دهد.

اما در فرانسه، رسیدگی به جرایم خلافی مطابق مواد ۵۲۴ تا ۵۲۸ ابتدائاً توسط دادسرا رسیدگی وبا کیفرخواست به دادگاه ارسال می‌شود.

در قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه، مطابق ماده ۵۲۱، رسیدگی به خلاف‌های طبقه پنجم در صلاحیت «دادگاه پلیس» و رسیدگی به خلاف‌های چهار طبقه نخست، در صلاحیت «دادگاه محلی پلیس» است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، دادگاه پلیس در فرانسه معادل دادگاه صلح در ایران است. منظور از جرایم خلافی، جرایمی است که به موجب ماده ۱۲ - ۱۳۱ قانون مجازات فرانسه، دارای مجازات جزای نقدی یا کیفرهای سالب یا محدود کننده حقوق پیش‌بینی شده، در مواد ۱۶ - ۱۳۱ و ۱۷ - ۱۳۱ است. (مواردی که در آیین‌نامه تعیین جرایم خلافی پیش‌بینی شده است).

سؤال‌ی که در مورد صلاحیت دادگاه صلح و دادگاه پلیس مطرح می‌شود، این است که آیا این محاکم حق صدور حکم محکومیت متهم به حبس را دارند یا خیر؟ در پاسخ باید گفت که در ایران، مطابق بند ۳ ماده ۱۲ قانون، صدور حکم محکومیت متهم در جرایم غیر عمدی که مجازات قانونی آن درجه شش یا بیشتر است؛ و نیز بند ۴ ماده، صدور حکم بر محکومیت متهم در جرایم عمدی تخریبی درجه هفت، در صلاحیت دادگاه صلح است؛ بنابراین، صدور حکم محکومیت بر حبس توسط دادگاه صلح، امکان‌پذیر است.

در دادگاه پلیس فرانسه نیز، به استناد مواد ۴-۱۳۱ و ۳-۱۳۱ حکم حبس متهم قابل صدور است. نکته دیگر این است که در قانون مجازات فرانسه، مطابق ماده ۱۳-۱۳۱، میزان جزای نقدی که می‌تواند مورد حکم دادگاه پلیس قرار گیرد، بین ۱ تا ۱۵۰۰ یورو با توجه به نوع خلاف است.

در قانون مجازات ایران نیز، جزای نقدی پیش‌بینی شده در جرایم تعزیری درجه ۶ از بیست میلیون ریال تا هشتاد میلیون ریال و در جرایم تعزیری درجه ۷ از ده میلیون ریال تا بیست میلیون ریال است.

تفاوت دیگر بین دادگاه صلح ابران و دادگاه پلیس در فرانسه این است که، مطابق ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، دادگاه صلح می‌تواند در جرایم تعزیری درجه ۶ متهم را به تحمل ۳۱ تا ۷۴ ضربه شلاق و تا ۹۹ ضربه شلاق در جرایم منافی عفت محکوم کند؛ و در جرایم تعزیری درجه ۷ متهم را به تحمل ۱۱ تا ۳۰ ضربه شلاق محکوم کند.

در حالی که در فرانسه، دادگاه پلیس به هیچ وجه حق صدور مجازات شلاق متهم را ندارد. هرچند که دادگاه صلح، مختار به صدور حکم محکومیت به جزای نقدی به میزان مقرر در تصویب نامه هیئت وزیران درباره «تعدیل مبالغ مجازات جزای نقدی مندرج در قوانین و مقررات مختلف» (مصوب سال ۱۳۹۹) است.

میزان جزای نقدی به موجب مصوبه یاد شده، در جرایم تعزیری درجه ۷، از ۳۰۰۰۰۰۰۰ تا ۶۰۰۰۰۰۰۰ ریال و جرایم تعزیری درجه ۶ از ۶۰۰۰۰۰۰۰ تا ۲۴۰۰۰۰۰۰۰ ریال تعیین شده است.

۱-۲- ترکیب شورا، دادگاه صلح و دادگاه پلیس

مطابق ماده ۵ قانون شورای حل اختلاف، هر شعبه شورا دارای رئیس، یک نفر عضو اصلی و حسب مورد، یک نفر عضو علی‌البدل است؛ جلسات شورا با حضور دو نفر رسمیت می‌یابد. اعضای شورا به پیشنهاد رئیس کل دادگستری استان و با حکم رئیس مرکز منصوب می‌شوند (ماده ۹).

مطابق تبصره ۲ ماده ۱۲، هر شعبه دادگاه صلح با حضور رئیس یا دادرس علی‌البدل رسمیت می‌یابد. در فرانسه نیز، هر شعبه دادگاه پلیس از یک قاضی دادگاه بخش تشکیل می‌شود (مطابق ماده ۵۲۳) و نماینده دادرس نیز مطابق ماده ۴۵ قانون آیین دادرسی کیفری باید در دادگاه حضور داشته باشد.

تشکیل دادگاه صلح در ایران و دادگاه پلیس در فرانسه، با یک قاضی، امری قابل قبول است؛ زیرا جرایم داخل در صلاحیت این دادگاه از اهمیت بالایی برخوردار نیستند و مجازات آن‌ها نیز خیلی سنگین نیست که نیاز به تعدد قاضی در این دادگاه‌ها باشد.

۱-۳- ترتیب رسیدگی و نحوه اعتراض به احکام

مطابق ماده ۱۶ قانون شوراها، در موارد مقرر در ماده ۱۳ این قانون، شروع به رسیدگی در شورا با درخواست کتبی یا شفاهی است. درخواست شفاهی در صورت مجلس قید می‌شود و به امضای شاکی می‌رسد. مطابق ماده ۱۷، در مواردی که در قانون شوراها حکمی مقرر نشده باشد، آیین دادرسی و ترتیبات رسیدگی، صدور حکم و اجرای احکام دادگاه صلح، حسب مورد، تابع قوانین و مقررات حاکم بر دادگاه‌های کیفری است که در قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ پیش بینی و مقرر شده است.

مطابق ماده ۱۸، طرفین امر کیفری می‌توانند شخصاً در شورا حضور یافته یا از وکیل دادگستری استفاده کنند. در موارد صلح و سازش، استفاده از وکیل مدنی نیز در شورا مجاز است. مطابق ماده ۲۰، شورا پس از دعوت طرفین، نسبت به تشکیل جلسه اقدام می‌کند؛ و در صورت حصول سازش میان طرفین، مبادرت به صدور گزارش اصلاحی می‌کند.

در غیر این صورت، در موارد موضوع ماده ۱۳ قانون، پرونده در شورا بایگانی و در موارد موضوع ماده ۱۵ قانون، نتیجه به همراه تصویری از گزارش اصلاحی به مرجع قضایی ارسال می‌شود.

در فرانسه، مطابق ماده ۵۳۱ ق.آ.د.ک دادگاه پلیس یا دادگاه محلی پلیس با گزارش وقوع جرم از سوی ضابطان تشکیل می‌شود. همچنین، با حضور ارادی طرفین امر کیفری یا احضار مستقیم آنان، جرایم داخل در صلاحیت خود را مورد رسیدگی قرار داده و سپس مبادرت به صدور رأی می‌کند.

سایر مقررات و قوانین مربوط به دادرسی که در مواد ۱-۳۸۵، ۲-۳۸۵، ۱-۳۸۸، ۲-۳۸۸ و ۳-۳۸۸ تا ۳۹۲-۱ و مواد ۴۰۰ تا ۴۰۵ و ۴۰۶ تا ۴۰۸ ق.آ.د.ک مقرر شده‌اند، در دادگاه پلیس و دادگاه محلی پلیس قابل اجرا است.

پیش از تشکیل جلسه، رئیس دادگاه می‌تواند، بر اساس درخواست دادسرا یا مدعی خصوصی، خسارات را برآورد کند یا دستور برآورد آن را بدهد، صورت جلسه‌ها را تهیه کند و تمامی اقدامات مستلزم فوریت را انجام داده یا دستور انجام آن را صادر کند (ماده ۵۳۴).

جرایم خلافی یا توسط صورت جلسه‌ها یا گزارش‌ها، یا در صورت فقدان آنها، توسط شهود یا به کمک آنها ثابت می‌شود (ماده ۵۳۷). مقررات مواد ۴۱۰ تا ۴۱۵ ق.آ.د.ک راجع به حضور وکیل متهم و شخص مسئول... در دادگاه پلیس و دادگاه محلی پلیس قابل اجرا است (ماده ۵۴۴).

رأی صادره از دادگاه صلح در ایران و دادگاه پلیس در فرانسه یا حضوری و یا غیابی است؛ در صورت غیابی بودن، مطابق مقررات آیین دادرسی کیفری، قابل واخواهی است و در صورت حضوری بودن، مطابق مقررات آیین دادرسی کیفری، قابل اعتراض در مرجع بالاتر است که در ذیل به اختصار بیان می‌شود.

در فرانسه، چنانچه محکومیت به جزای نقدی باشد که برای خلاف‌های طبقه پنجم پیش‌بینی شده و همچنین، محکومیت به مجازات پیش‌بینی شده توسط بند ۱ ماده ۱۶-۱۳۱ قانون جزا باشد یا مجازات جزای نقدی بیش از حداکثر جزای نقدی برای خلاف‌های طبقه دوم

باشد، متهم، شخص مسئول مدنی، دادستان شهرستان، دادستان استان و نماینده دادسرای دادگاه پلیس و دادگاه محلی پلیس حق تجدیدنظرخواهی دارند (ماده ۵۴۶). تجدیدنظرخواهی از آرای دادگاه پلیس در دادگاه تجدیدنظر مطرح می‌شود (ماده ۵۴۷). مدت تجدیدنظرخواهی ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ رأی است (مواد ۴۹۸ تا ۵۰۰ در این مورد قابل اجرا می‌باشند). دادگاه تجدیدنظر فقط از یک رئیس شعبه تجدیدنظرهای جنحه‌ای که به صورت قاضی واحد حضور می‌یابد تشکیل می‌شود (ماده ۵۴۷).

در ایران مطابق ماده ۲۵ قانون شوراها، اعتراض طرفین پرونده به تصمیم شورا و نیز اعتراض شخص ثالث نسبت به گزارش اصلاحی و تصمیم شورا، قابل رسیدگی در دادگاه صلح همان حوزه قضایی است. به موجب تبصره ۵ ماده ۱۲، آرای دادگاه صلح قطعی است؛ مگر در موارد زیر که قابل تجدیدنظرخواهی در دادگاه تجدیدنظر استان است.

الف: دعاوی موضوع بند (۱) ماده ۱۲، در صورتی که خواسته بیش از نصف نصاب مذکور در این بند باشد.

ب: موارد موضوع بند (۹) ماده ۱۲، نسبت به دیه یا ارش، در صورتی که میزان یا جمع آنها بیش از یک‌دهم دیه کامل یا معادل آن باشد.

پ: موارد مذکور در بندهای (۲) و (۳) و (۴) ماده ۱۲.

ت: موارد موضوع بند (۵) ماده ۱۲، مشروط بر اینکه اصل دعوی قابل اعتراض باشد.

ث: جنبه عمومی جرایم غیرعمدی موضوع بند (۹) ماده ۱۲، در صورتی که مجازات قانونی آن درجه ۶ یا بیشتر باشد.

ج: جرایم غیرعمدی تعزیری که مجازات قانونی آنها حبس درجه ۷ باشد.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، در دادرسی کیفری ایران، همه احکام صادره از دادگاه‌های صلح قابل تجدید نظر نیستند؛ بلکه، به موجب تبصره ۵ ماده ۱۲، محدودیت‌هایی در این زمینه وجود دارد؛ اما، در دادرسی کیفری فرانسه، همه احکام صادره از سوی دادگاه پلیس قابل تجدیدنظرخواهی هستند.

تفاوت دیگر آن است که در دادرسی کیفری فرانسه، مرجع تجدیدنظر از آرای دادگاه پلیس، دادگاه تجدیدنظری است که مرکب از یک قاضی دادگاه جنحه‌ای است؛ اما، احکام صادره از دادگاه‌های صلح در ایران، در دادگاه تجدیدنظر استان قابل رسیدگی است که مرکب از سه قاضی است؛ بنابراین، دقت نظر در مرحله تجدیدنظر در ایران، بالاتر از دادگاه تجدیدنظر احکام پلیس در

فرانسه است.

۲- دادگاه کیفری دو

در قانون آیین دادرسی کیفری ایران در بخش سوم تحت عنوان (دادگاه‌های کیفری، رسیدگی و صدور رأی) و در ذیل آن در فصل اول تحت عنوان (تشکیلات دادگاه‌های کیفری) در ماده ۲۹۴ به تشکیل دادگاه کیفری دو تصریح شده است. در دادرسی کیفری فرانسه، دادگاه جنحه معادل دادگاه کیفری دو ایران است که مقررات و قواعد آن در مواد ۴۹۹ تا ۵۲۰ ق.آ.د.ک پیش‌بینی شده است.

۲-۱- صلاحیت دادگاه کیفری دو

ماده ۳۰۱ ق.آ.د.ک ۱۳۹۲ مقرر کرده است که دادگاه کیفری دو، صلاحیت رسیدگی به تمام جرایم را دارد؛ مگر، آنچه به موجب قانون در صلاحیت مرجع دیگری باشد. منظور از قسمت آخر این ماده آن است که دادگاه کیفری دو، صلاحیت رسیدگی به جرایمی را که در صلاحیت دادگاه‌های صلح (به موجب ماده ۱۲ شوراها حل اختلاف) هستند، ندارد؛ همچنین، دادگاه کیفری دو صلاحیت رسیدگی به جرایمی را که طبق ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک در صلاحیت دادگاه‌های کیفری یک هستند، ندارد.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، از نظر آماری و در عالم واقع، بیشتر جرایم ارتكابی توسط متهمین در صلاحیت دادگاه‌های کیفری دو قرار دارد؛ زیرا جرایم داخل در صلاحیت دادگاه‌های صلح و دادگاه‌های کیفری یک، بسیار محدودتر از جرایمی هستند که در صلاحیت دادگاه‌های کیفری دو قرار دارند. در فرانسه به موجب ماده ۳۸۱ ق.آ.د.ک رسیدگی به تمام جرایم جنحه‌ای در صلاحیت دادگاه جنحه‌ای است. جرایم جنحه‌ای جرایمی هستند که قانون با یک مجازات حبس یا جزای نقدی بیشتر یا برابر با ۳۷۵۰ یورو آن‌ها را مجازات می‌کند. کیفرهای حبس جنحه‌ای به موجب ماده ۴-۱۳۱ قانون جزای فرانسه بین ۲ ماه تا حداکثر ۷ سال می‌باشد. سایر کیفرهای جنحه‌ای به موجب ماده ۳-۱۳۱ همان قانون عبارتند از: جزای نقدی، جزای نقدی روزانه، دوره آموزش شهروندی، کار عام‌المنفعه، کیفرهای محروم کننده یا محدود کننده حقوق پیش‌بینی شده در ماده ۶-۱۳۱، کیفرهای تکمیلی پیش‌بینی شده در ماده ۱۰-۱۳۱ و مجازات جبران خسارت.

۲-۲- ترکیب و صلاحیت دادگاه کیفری دو در ایران و مقایسه با دادگاه جنجهای در

فرانسه

به موجب ماده ۲۹۵ ق.آ.د.ک ۱۳۹۲، دادگاه کیفری دو با حضور رئیس یا دادرس علی‌البدل در حوزه قضایی هر شهرستان تشکیل می‌شود. با وجود اینکه اکثر جرایم تعزیری، حدی و جرایم مشمول دیه در صلاحیت دادگاه کیفری دو است؛ از قبیل کلاهبرداری، اختلاس، آدم‌ربایی، خیانت در امانت، سرقت و... که دارای مجازات‌های تعزیری هستند و نیز جرایم غیرعمدی مستوجب پرداخت دیه (حتی دیه کامل)، در صلاحیت دادگاه‌های کیفری دو قرار دارند.

اما، متأسفانه این دادگاه مرکب از یک قاضی است و تعدد قاضی در آن پذیرفته نشده است. در هنگام تدوین قانون آیین دادرسی کیفری قبل از سال ۱۳۹۲، پیشنهاد تعدد قاضی توسط حقوقدانان و اساتید ارائه شد؛ ولی، قوه قضائیه این پیشنهاد را نپذیرفت.

بدیهی است که ضریب صدور حکم مبتنی بر خطا و اشتباه در دادگاه کیفری دو بالا است؛ زیرا مرکب از یک قاضی است. هر چند این قاضی واحد دارای توانایی علمی و تجربه کافی باشد، امکان اشتباه در تشخیص موضوع و تطبیق مصادیق مجرمانه با مواد قانونی وجود دارد.

برعکس در فرانسه، دادگاه جنجه به موجب ماده ۳۹۸، از یک رئیس و دو قاضی تشکیل می‌شود. فقط در خصوص جرایم جنجه‌ای پیش‌بینی شده توسط ماده ۱-۳۹۸، دادگاه جنجه از یک قاضی تشکیل می‌شود. این موارد عبارتند از:

۱. جنجه‌هایی که در مواد ۶۶ و ۶۹ آیین نامه قانونی سی‌ام اکتبر ۱۹۳۵ پیش‌بینی شده‌اند و به موضوع چک و کارت‌های پرداخت بانکی مربوط می‌شوند.

۲. جنجه‌هایی که در قانون راه و در اثر رانندگی یک وسیله نقلیه رخ می‌دهند.

۳. جنجه‌های مربوط به حمل و نقل زمینی.

۴. جنجه‌های مربوط به حمل اسلحه گروه ششم مذکور در ماده ۹-۲۳۳۹ قانون دفاع ملی.

۵. جنجه‌هایی که در موادی از قانون جزا و ماده ۶۲۸ قانون بهداشت عمومی پیش‌بینی شده‌اند.

۶. جنجه‌هایی که در قانون محیط‌زیست در زمینه شکار، صید ماهی در آب‌های آرام، صید دریایی و مناطق حفاظت‌شده حیوانات و گیاهان ذکر شده‌اند.

۷. جنجه‌هایی که در قانون جنگل و قانون شهرسازی برای حمایت از جنگل‌ها و درختان پیش‌بینی شده‌اند.

۷. مکرر. که در ماده ۳-۱۲۶ قانون ساختمان و محل سکونت آمده‌اند؛
 ۸. جنبه‌هایی که برای آنها مجازات حبس در نظر گرفته نشده است، به استثنای جنبه‌های مطبوعاتی.
 ۹. جنبه‌هایی که در قانون روستا و صید دریایی در مناطق حفاظت‌شده حیوانات پیش‌بینی شده‌اند.

۱۰. جنبه‌هایی که در مواد ۲-۳۳۵، ۳-۳۳۵، ۴-۳۳۵ قانون مالکیت معنوی آمده‌اند، هنگامی که از طریق واحد ارتباطات عمومی برخط (آنلاین) ارتکاب یابند.
 همان‌طور که ملاحظه می‌شود، رسیدگی به اغلب جرایم جنبه‌ای سنگین مثل کلاهبرداری، سرقت، اختلاس، خیانت در امانت و... در صلاحیت دادگاه جنبه‌ای است که مرکب از ۳ قاضی است؛ اما در جرایم جنبه‌ای سبک‌تر مذکور در ماده ۱-۳۹۸ ق.آ.د.ک دادگاه جنبه مرکب از یک قاضی است؛ بنابراین، ضریب صدور احکام مبتنی بر خطا و اشتباه از سوی دادگاه جنبه‌ای مرکب از سه قاضی، در اکثر جرایم جنبه‌ای بسیار پایین‌تر از دادگاه کیفری دو در ایران است.

۲-۳- ترتیب رسیدگی و نحوه اعتراض به احکام

ترتیب رسیدگی در دادگاه کیفری دو در مبحث دوم از فصل سوم قانون آیین دادرسی کیفری، از مواد ۳۵۸ تا ۳۷۳ و نحوه صدور رأی در مبحث سوم از مواد ۳۷۴ تا ۳۸۱ قانون مقرر شده است که بررسی همه موارد آن در این مقاله مقدور نیست؛ اما، به برخی از موارد مهم از نظر دادرسی اشاره می‌شود.

در ماده ۳۵۹، اصل ترافعی بودن دادرسی در دادگاه کیفری دو مورد تصریح قانون‌گذار قرار گرفته است که به ترتیب زیر صورت می‌گیرد:

الف. قرائت کیفرخواست توسط منشی دادگاه یا استماع عقیده دادستان یا نماینده وی، در مواردی که طبق قانون، پرونده با بیان ادعای شفاهی (کیفرخواست شفاهی) در دادگاه مطرح می‌شود.

ب. استماع اظهارات و دلایل دادستان یا نماینده وی که برای اثبات اتهام انتسابی ارائه می‌شود.

پ. استماع اظهارات شاکی یا مدعی خصوصی که شخصاً یا از سوی وکلای آنان بیان می‌شود.

ت. پرسش از متهم راجع به قبول یا رد اتهام انتسابی و استماع دفاعیات متهم و وکیل او که

عیناً توسط منشی جلسه قید می‌شود.

ث. در صورت انکار یا سکوت متهم یا وجود تردید در صحت اقرار، دادگاه شروع به تحقیق از متهم می‌کند و اظهارات شهود، کارشناس و اهل خبره‌ای که دادستان یا شاکی، مدعی خصوصی، متهم و یا وکیل آنان معرفی می‌کنند، استماع می‌کند.

ج. بررسی وسایل ارتکاب جرم و رسیدگی به سایر ادله ابزاری از سوی طرفین و انجام هر نوع تحقیق و اقدامی که دادگاه برای کشف واقع ضروری تشخیص می‌دهد.

روند و ترتیب دادرسی در ماده ۳۵۹ مربوط به همه دادگاه‌های کیفری از جمله دادگاه‌های نظامی، دادگاه ویژه روحانیت، دادگاه‌های صلح، دادگاه‌های کیفری دو و کیفری یک است که به‌طور مبسوط و دقیق از سوی قانون‌گذار تبیین و تصریح شده است. هرچند ایراداتی بر برخی از بندهای ماده مذکور وجود دارد؛ اما چیدمان، ترتیب و تأکید بر رعایت اصل ترافعی بودن دادرسی کیفری از نکات مهم و ارزشمند آن ماده است.

شیوه دادرسی پیش‌بینی شده در دادرسی کیفری ایران برای دادگاه‌های کیفری، در چارچوب رعایت اصل دادرسی عادلانه و منصفانه، اصل بی‌طرفی قاضی، اصل ترافعی بودن دادرسی کیفری و تضمین حقوق دفاعی متهم است.

ترتیب دادرسی در دادگاه جنحه فرانسه همانند شیوه دادرسی ایران که به صورت شفاف در چند بند تصریح شده، در قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه در قالب یک ماده مستقل پیش‌بینی نشده است؛ بلکه به صورت پراکنده در مواد ۳۹۸، ۳۹۹ و ۴۰۰ تا ۴۱۷ ق.آ.د.ک پیش‌بینی شده است که تقریباً مشابه موارد پیش‌بینی شده در قانون آیین دادرسی کیفری ایران است و چندان تفاوتی بین دو نظام دادرسی در این زمینه وجود ندارد.

نحوه صدور رأی توسط دادگاه کیفری دو در ایران، در مواد ۳۴۷ تا ۳۸۱ ق.آ.د.ک پیش‌بینی شده است. شیوه صدور رأی و تشریفات لازمه در ماده ۳۷۸ ذکر شده و از جمله شرایط رأی مبنی بر اعلام حضوری یا غیابی بودن رأی و قابلیت واخواهی، تجدیدنظر یا فرجام، الزاماً باید در دادنامه قید شود (ماده ۳۷۵).

در فرانسه، قواعد و مقررات مربوط به نحوه صدور رأی توسط دادگاه جنحه در مواد ۴۶۲ تا ۴۸۶ پیش‌بینی شده است. شرایط و تشریفات مربوط به صدور رأی در فرانسه همانند شرایط و تشریفات است که در آیین دادرسی کیفری ایران برای دادگاه کیفری دو پیش‌بینی شده است که تفاوت چندان با یکدیگر ندارند؛ فقط برخی تشریفات، مختص نظام دادرسی فرانسه است که در

دادرسی کیفری ایران پیش‌بینی نشده است. ذکر این موارد در مقاله حاضر به لحاظ محدودیت حجمی، مقدور نیست.

در دادرسی کیفری ایران، آرای صادره از دادگاه کیفری دو، در موارد پیش‌بینی شده در ماده ۴۲۷ ق.آ.د.ک قابل اعتراض در دادگاه تجدیدنظر استان است. همه مجازات‌های تبیین شده در دادگاه کیفری دو قابلیت تجدیدنظرخواهی دارند؛ فقط، در موارد زیر، احکام صادره از دادگاه قطعی و غیرقابل اعتراض هستند:

الف. جرایم تعزیری درجه ۸

ب. جرایم مستلزم پرداخت دیه یا ارش، در صورتی که میزان یا جمع آنها کمتر از یک‌دهم دیه کامل باشد.

در دادرسی کیفری فرانسه، کلیه احکام صادره از دادگاه جنحه مطابق ماده ۴۹۶ ق.آ.د.ک قابل اعتراض و تجدیدنظرخواهی در دادگاه تجدیدنظر است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، تفاوت دادرسی کیفری ایران و فرانسه در اعتراض به احکام کیفری صادره از دادگاه کیفری دو و دادگاه جنحه در این است که مطابق ماده ۴۲۷ ق.آ.د.ک ایران احکام صادره از سوی دادگاه کیفری دو در دو مورد قطعی است؛ اما در فرانسه، کلیه احکام صادره از سوی دادگاه جنحه قابل اعتراض و تجدیدنظر هستند.

تفاوت دیگر بین دو نظام دادرسی، در تبیین مهلت اعتراض و تجدیدنظرخواهی برای طرفین امر کیفری و مقامات قضایی ذی‌صلاح است. در ایران، مطابق ماده ۴۳۱ ق.آ.د.ک مهلت درخواست تجدیدنظر برای اشخاص مقیم ایران ۲۰ روز و برای اشخاص مقیم خارج از کشور، دو ماه از تاریخ ابلاغ رأی است؛ اما در فرانسه، مطابق ماده ۴۹۸ ق.آ.د.ک مهلت اعتراض و تجدیدنظر ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ رأی حضوری است و برای کسانی که ساکن خارج از فرانسه هستند، ماده ۵۶۲ مقررات خاصی را برای آنها پیش‌بینی کرده است؛ هرچند مدت زمان مشخصی در این ماده و دیگر مواد مربوط به ابلاغ (مواد ۵۵۰ تا ۵۶۶) پیش‌بینی نشده است.

۳- دادگاه کیفری یک

در قانون آیین دادرسی کیفری ایران، تشکیل دادگاه کیفری یک در بخش سوم، تحت عنوان «دادگاه‌های کیفری، رسیدگی و صدور رأی» و در فصل نخست، تحت عنوان «تشکیلات و صلاحیت دادگاه‌های کیفری» در ماده ۲۹۴ ق.آ.د.ک پیش‌بینی شده است.

در دادرسی کیفری فرانسه، دادگاه جنایی معادل دادگاه کیفری یک در دادرسی کیفری

ایران است که در ماده ۲۳۱ ق.آ.د.ک با عنوان «دادگاه درجه اول» یا «دادگاه تجدیدنظر» نسبت به آرای صادره از دادگاه‌های خلافی و جنح‌های ذکر شده است. ذیلاً به بررسی قواعد و مقررات مربوط به مراجع کیفری یاد شده پرداخته می‌شود.

۳-۱- صلاحیت دادگاه کیفری یک

رسیدگی به جرایم زیر، مطابق ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک در صلاحیت دادگاه کیفری یک است:

الف. جرایم موجب سلب حیات.

ب. جرایم موجب حبس ابد.

پ. جرایم موجب مجازات قطع عضو یا جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی با میزان نصف دیه کامل یا بیش از آن.

ت. جرایم موجب مجازات تعزیری درجه ۳ و بالاتر.

ث. جرایم سیاسی و مطبوعاتی

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، جرایم داخل در صلاحیت دادگاه‌های کیفری یک، جرایم مهمی محسوب می‌شوند که دارای مجازات سنگین هستند؛ به استثنای جرایم سیاسی و مطبوعاتی که غالباً مهم نیستند و مجازات سنگین برای همهٔ مصادیق آنها وجود ندارد.

در فرانسه، جرایم مذکور در ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک ایران معادل جرایم جنایی هستند که در ماده ۱-۱۳۱ قانون جزای فرانسه احصاء شده است که دارای مجازات حبس جنایی دائم یا حبس جنایی با کار، حداکثر تا ۳۰ سال هستند؛ بنابراین، هر جرمی که در فرانسه دارای حبس جنایی مقرر در ماده فوق‌الذکر باشد رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاه‌های جنایی است.

۳-۲- ترکیب دادگاه کیفری یک

به موجب ماده ۲۹۶ ق.آ.د.ک هر شعبه دادگاه کیفری یک متشکل از سه قاضی است. یک نفر رئیس و دو نفر به عنوان مستشار که جلسه دادگاه با حضور دو عضو رسمیت می‌یابد. در صورت عدم حضور رئیس، ریاست دادگاه به عهدهٔ عضو مستشاری است که سابقهٔ قضایی بیشتری دارد.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، اصل تعدد قضات در تشکیل دادگاه کیفری یک مورد توجه قانون‌گذار بوده تا هر پرونده کیفری، با توجه به میزان و شدت مجازات جرم با قضاوت و نظر سه قاضی با لحاظ اکثریت صادر شود؛ اما، اصلاحی که در سال ۱۳۹۴ صورت گرفته، موجب شده است که رسمیت جلسه دادگاه با دو عضو باشد. این امر با اصل تعدد قضات منافات دارد.

اشکال دیگر این اصلاحیه آن است که چنانچه بین دو عضو شعبه دادگاه کیفری یک در

صدور رأی مانند قصاص توافق رأی وجود نداشته باشد، مثلاً یکی قتل را عمد و دیگری قتل را شبه‌عمد بداند، تکلیف چیست و دادگاه چگونه باید رأی صادر کند! متأسفانه در این ماده و نه در هیچ ماده دیگری از قانون آیین دادرسی کیفری راه حلی برای رفع این مشکل پیش‌بینی نشده است.

ایراد دیگر وارد بر این اصلاحیه آن است که این شکل قضاوت نمی‌تواند راه خطا و اشتباه در قضاوت و صدور رأی را مسدود کند. درحالی‌که حضور سه قاضی در جلسه دادگاه و اظهارنظر قضایی از سوی هر یک از آنان، موجب اتقان رأی و افزایش دقت قضایی می‌شود؛ اما، اصلاحیه سال ۱۳۹۴ بر این روش دادرسی خدشه وارد کرده است؛ و از طرفی دیگر، قضاوت سه قاضی با هدف تحقق عدالت و رعایت اصول حاکم بر دادرسی مثل اصل عادلانه و منصفانه بودن رسیدگی، سازگارتر است.

در دادرسی کیفری فرانسه، همان‌طور که قبلاً اشاره شد، دادگاه جنایی، دادگاه تجدیدنظر نیز محسوب می‌شود و طبق ماده ۲۳۲ ق.آ.د.ک این دادگاه در شهر پاریس و در مرکز هر استان تشکیل می‌شود.

بر خلاف دادرسی کیفری ایران در خصوص دادگاه کیفری یک و دادگاه تجدیدنظر استان، در فرانسه طبق ماده ۲۳۶ ق.آ.د.ک جلسات دادگاه جنایی هر ۳ ماه تشکیل می‌شود و به صورت روزانه در تمام ماه برقرار نیست. رئیس دادگاه تجدیدنظر (دادگاه جنایی) می‌تواند بنا بر درخواست استان، دستور دهد که در همین دوره سه ماهه، یک یا چند جلسه فوق‌العاده برگزار شود.

به موجب ماده ۲۴۰ ق.آ.د.ک، هر شعبه دادگاه جنایی - که هم‌تراز با دادگاه تجدیدنظر است - مرکب از سه عضو است؛ یک نفر رئیس و دو مستشار. علاوه بر این، هیئت منصفه نیز از ارکان تشکیل جلسات رسمی دادگاه جنایی به شمار می‌رود (ماده ۲۴۳). ریاست جلسه دادگاه جنایی با رئیس شعبه است که برای هر دوره سه ماهه، با حکم رئیس رئیس شعبه اول دادگاه تجدیدنظر انتخاب می‌شود (مواد ۲۴۴ و ۲۴۵).

در صورتی که پیش از برگزاری جلسه، برای رئیس دادگاه جنایی منع قانونی به‌وجود آید، رئیس جدید با قرار رئیس شعبه اول دادگاه تجدیدنظر تعیین می‌شود. اگر این منع در جریان رسیدگی حادث و یا کشف شود، یکی از مستشاران ارشد، جانشین رئیس دادگاه جنایی می‌شود (ماده ۲۴۶). مقررات مشابهی نیز درباره مستشاران در مواد ۲۴۸ تا ۲۵۳ ق.آ.د.ک آمده است. مقررات تشکیل جلسه دادگاه جنایی در فرانسه، به شرح فوق در تشکیل جلسات دادگاه کیفری

یک ایران پیش‌بینی نشده است و از این نظر بین دو نظام دادرسی کیفری تفاوت وجود دارد. ترکیب هیئت منصفه و سایر مقررات مربوط به آن در مواد ۲۵۴ تا ۲۶۷ ق.آ.د.ک (فرانسه) پیش‌بینی شده اند که ذکر جزئیات آنها در این مقاله مقدور نیست. برخی از مقررات مهم مربوط به ترکیب و حضور هیئت منصفه در دادگاه جنایی فرانسه مورد اشاره قرار می‌گیرند.

طبق ماده ۲۵۵، اعضای هیئت منصفه از میان شهروندان (مرد و زن) انتخاب می‌شوند که باید بیش از ۲۳ سال سن داشته باشند. به موجب ماده ۲۵۷، افرادی که دارای سمت‌های قضایی یا سمت‌های لشکری و کشوری هستند، نمی‌توانند عضو هیئت منصفه شوند. همچنین، افراد بالای ۷۰ سال سن نیز از انتخاب در این هیئت محروم‌اند.

مطابق ماده ۲۵۹ ق.آ.د.ک، هر سال فهرستی از هیئت منصفه جنایی در حوزه هر دادگاه جنایی تهیه می‌شود. این فهرست برای دادگاه جنایی پاریس شامل ۱۸۰۰ عضو و برای دیگر حوزه‌ها، به ازای هر ۱۳۰۰ شهروند ساکن، یک عضو است؛ البته، نباید تعداد اعضا کمتر از ۲۰۰ نفر باشد (ماده ۲۶۰).

طبق ماده ۲۹۶، هیئت منصفه دادگاه در مرحله بدوی متشکل از ۹ نفر و در مرحله تجدیدنظر ۱۲ نفر است. سایر تشریفات در مواد ۲۸۸ تا ۳۰۵ ق.آ.د.ک فرانسه تصریح شده‌اند.

در نظام دادرسی کیفری ایران، حضور هیئت منصفه در رسیدگی‌های دادگاه کیفری یک، طبق اصل ۱۶۸ قانون اساسی، فقط در جرایم سیاسی و مطبوعاتی پیش‌بینی شده است؛ در حالی که در جرایم مهمی مانند قتل یا مجازات‌های حبس ابد یا رجم، چنین الزامی وجود ندارد. «مقررات مربوط به صلاحیت و اختیارات هیئت منصفه در جرایم سیاسی در قانون جرم سیاسی مصوب ۱۳۹۵/۳/۹ پیش‌بینی نشده است».

مطابق ماده ۳۴ قانون مطبوعات (مصوب ۱۳۷۹/۱/۳۰)، حضور هیئت منصفه در دادگاه کیفری یک استان الزامی است. طبق ماده ۳۶، تعداد اعضا در تهران ۲۱ نفر و در سایر استان‌ها ۱۴ نفر از میان افراد مورد اعتماد عمومی از گروه‌های مختلف اجتماعی گروه‌های مختلف اجتماعی انتخاب می‌شوند.

تفاوت نظام دادرسی کیفری فرانسه و ایران در این است که در فرانسه، اعضای هیئت منصفه با آرای مستقیم شهروندان انتخاب می‌شوند؛ اما، در ایران اعضا در تهران توسط هیئت‌هایی متشکل از مقام‌های رسمی انتخاب می‌شوند. همچنین، در ایران به موجب تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۴۳ قانون مطبوعات (مصوب ۱۳۸۸)، قاضی می‌تواند بر خلاف نظریه

هیئت منصفه رأی صادر کند؛ در حالی که در فرانسه به موجب مواد ۳۵۵ تا ۳۶۴ قانون آ.د.ک، قاضی مکلف به صدور رأی مطابق نظریه هیئت منصفه است.

۳-۳- ترتیب رسیدگی، نحوه صدور رأی و نحوه اعتراض به رأی

در دادرسی کیفری ایران، با وجود این که قانون‌گذار مقررات مربوط به دادرسی را در فصل سوم برای دادگاه‌های کیفری به‌طور عام، در مواد ۳۳۵ تا ۳۵۷ و مقررات مربوط به ترتیب رسیدگی را در مواد ۳۵۸ تا ۳۸۱ پیش‌بینی کرده است؛ اما برای رسیدگی در دادگاه‌های کیفری یک به‌طور

اخص، مقررات جداگانه‌ای در فصل چهارم ق.آ.د.ک، از ماده ۳۹۵ تا ۴۰۲ مقرر کرده است. به نظر می‌رسد علت این اقدام، این است که برخی جرایم دارای مجازات‌های سنگینی مانند قصاص، رجم، اعدام و حبس ابد هستند. به همین جهت، قانون‌گذار در چارچوب رعایت اصول حاکم بر دادرسی و رعایت تضمین حقوق طرفین دعوا به‌ویژه حقوق دفاعی متهم و به‌منظور جلوگیری از خطا در قضاوت و تطبیق عمل مجرمانه با مواد قانونی و اعمال دقت و حساسیت بیشتر از سوی قضات دادگاه، مقررات ویژه دادرسی در این دادگاه را به صورت مجزا و انحصاری پیش‌بینی کرده است.

رعایت تشریفات و ترتیبات رسیدگی در دادگاه کیفری یک دارای جزئیات فراوانی است که امکان بررسی همه آنها در این مقاله میسر نیست؛ فقط، به برخی از نکات مهم آن اشاره می‌شود. در ماده ۳۹۵ مقرر شده است که دادگاه کیفری یک و نیز در تمام مواردی که رسیدگی مرجع قضایی با قضات متعدد پیش‌بینی شده (مانند دادگاه انقلاب در رسیدگی به جرایمی که مجازات اعدام، حبس ابد دارند)، رأی اکثریت تمام اعضاء ملاک اعتبار است. نظر اقلیت هم باید به طور مستدل در پرونده درج شود. اگر نظر اکثریت به شرح فوق حاصل نشود، یک عضو مستشار دیگر توسط مقام ارجاع اضافه می‌شود. اگرچه ترتیب رسیدگی بعضاً در ماده ۳۹۶ تصریح شده است؛ اما به نظر می‌رسد که سایر مقررات رسیدگی مطابق ماده ۳۵۹ ق.آ.د.ک صورت می‌گیرد. طبق ماده ۳۹۶، حضور دادستان در جلسه دادگاه کیفری یک برای دفاع از کیفرخواست و ارائه ادله ارتکاب جرم الزامی است.

تشریفات و ترتیبات رسیدگی در دادگاه جنایی فرانسه، با توجه به اینکه حضور هیئت منصفه در جلسه دادگاه الزامی است، شامل قواعد و مقررات ویژه‌ای است که غالب آنها در دادرسی کیفری ایران وجود ندارد و مختص نظام دادرسی کیفری فرانسه است. این مقررات در فصل ششم قانون آیین دادرسی کیفری، تحت عنوان «مذاکرات»، پیش‌بینی شده‌اند که مبحث نخست

آن شامل مقررات عمومی دادرسی است (مواد ۳۰۶ تا ۳۱۶). مبحث دوم این فصل شامل مقررات مربوط به احضار متهم است (مواد ۳۱۷ تا ۳۲۲). مبحث سوم، تحت عنوان «تحصیل و بررسی ادله»، در مواد ۳۲۳ تا ۳۴۶ آمده است و مبحث چهارم، این فصل تحت عنوان «ختم مذاکرات و قرائت سؤالات» در مواد ۳۴۷ تا ۳۵۴ مقرر شده است.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، قواعد و مقررات مربوط به ترتیب رسیدگی در دادگاه جنایی فرانسه بسیار مبسوط‌تر از مقررات پیش‌بینی شده برای دادگاه کیفری یک در نظام دادرسی ایران است. برخی از این مقررات دادرسی در هر دو نظام مشترک هستند؛ اما قواعد مربوط به حضور هیئت منصفه و اختیارات اعضای آن، مقررات ویژه‌ای دارد که مختص فرانسه است و در نظام ایران وجود ندارد.

نحوه صدور رأی در دادگاه کیفری یک ایران مطابق ماده ۴۰۴ است؛ بر اساس این ماده، اعضای دادگاه پس از اعلام ختم دادرسی، در همان جلسه و در صورت عدم امکان، در اولین فرصت و حداکثر ظرف مدت یک هفته، باید مبادرت به صدور رأی کنند. البته، در عمل، بیشتر دادگاه‌های کیفری یک در مهلت مقرر رأی صادر نمی‌کنند و معمولاً بین سه تا پنج ماه پس از ختم دادرسی، حکم صادر می‌شود.

در صورتی که بین اکثریت قضات در صدور رأی اتفاق نظر حاصل نشود، رأی اکثریت معتبر است. انشاء رأی بر عهده رئیس دادگاه است؛ مگر اینکه وی جزو اکثریت نباشد که در این صورت، عضوی از اکثریت که سابقه قضایی بیشتری دارد رأی را انشاء می‌کند. در صورت صدور رأی در همان جلسه، بلافاصله جلسه علنی دادگاه با حضور متهم یا وکیل او، دادستان یا نماینده او و شاکی تشکیل می‌شود و رأی توسط منشی دادگاه با صدای رسا قرائت و مفاد آن توسط رئیس دادگاه به متهم تفهیم می‌شود. هرگاه رأی بر برائت یا تعلیق اجرای مجازات باشد، متهم به دستور دادگاه فوراً آزاد می‌شود.

مطابق تبصره ماده ۴۰۴ ق.آ.د.ک، پس از اعلام ختم دادرسی، چنانچه نظر به صدور رأی در همان جلسه باشد، اعضای دادگاه کیفری یک تا صدور رأی و اعلام آن در جلسه علنی، نباید متفرق شوند. این حکم در مورد اعضای هیئت منصفه نیز جاری است.

مقررات مربوط به صدور رأی در دادگاه جنایی فرانسه، در فصل هفتم قانون آیین دادرسی کیفری، تحت عنوان «دادرسی» و در مبحث نخست آن، تحت عنوان «مشاوره در دادگاه جنایی»، در مواد ۳۵۵ تا ۳۶۴ پیش‌بینی شده است. مطابق ماده ۳۵۵، قضات دادگاه و هیئت

منصفه در اتاق مشاوره گرد هم می‌آیند و تنها پس از گرفتن تصمیم می‌توانند از اتاق خارج شوند. اعضای دادگاه و هیئت منصفه ابتدا به شور و مشورت می‌پردازند و سپس به وسیله برگه‌های کتبی و آراء جداگانه، درباره عمل اصلی، علل عدم مسئولیت کیفری، کیفیات مشدده و معاذیر قانونی مخففه یا معاف‌کننده رأی می‌دهند (ماده ۳۵۶).

رئیس دادگاه جنایی در حضور قضات و اعضای هیئت منصفه به شمارش آرا می‌پردازد و نتیجه را بلافاصله اعلام می‌کند. برگه‌های سفید یا باطل به نفع متهم محسوب می‌شوند (رعایت اصل براءت و تفسیر قوانین به نفع متهم). در صورت صدور رأی در مرحله بدوی، رأی با اکثریت هشت رأی معتبر است و در مرحله تجدیدنظر با اکثریت ده رأی اعتبار دارد.

در دادرسی کیفری ایران، اعتراض به رأی دادگاه کیفری یک در ماده ۴۲۷ ق.آ.د.ک پیش‌بینی شده است. قانون‌گذار اعتراض به رأی دادگاه کیفری یک را تحت عنوان «فرجام» به رسمیت شناخته است؛ برخلاف اعتراض به آرای دادگاه‌های صلح و کیفری دو که تحت عنوان «تجدیدنظر» آمده است. علت این تفاوت آن است که طبق ماده ۴۲۸، مرجع رسیدگی به اعتراض نسبت به احکام دادگاه کیفری یک دیوان عالی کشور است و از آنجا که رسیدگی در دیوان شکلی است و نه ماهوی، قانون‌گذار اصطلاح «فرجام‌خواهی» را برگزیده است. همانگونه که در فرانسه نیز، احکام صادره از دادگاه جنایی در شعبه جنایی دیوان عالی کشور فرانسه قابل فرجام‌خواهی است. به نظر می‌رسد که قانون‌گذار ایران در این زمینه از نظام فرانسه الهام گرفته است.

احکام صادره از دادگاه جنایی فرانسه نیز به موجب ماده ۱-۳۸۰ قابل اعتراض و فرجام‌خواهی در دیوان عالی کشور هستند. تفاوت در آن است که فرجام‌خواهی در فرانسه در شعبه جنایی دیوان انجام می‌شود، ولی در ایران در شعبه خاصی از دیوان عالی کشور متمرکز نیست و رئیس دیوان می‌تواند آن را به هر شعبه‌ای ارجاع کند.

وجه اشتراک دو نظام دادرسی در مرحله فرجام‌خواهی این است که در صورت نقض رأی، پرونده جهت رسیدگی به شعبه هم عرض دادگاه جنایی صادر کننده ارجاع می‌شود.

از نظر مهلت اعتراض و فرجام‌خواهی نیز بین دو نظام دادرسی تفاوت وجود دارد. بدین ترتیب که در ایران به استناد ماده ۴۳۱ ق.آ.د.ک، برای اشخاص مقیم ایران ۲۰ روز و برای اشخاص مقیم خارج از کشور ۲ ماه از تاریخ ابلاغ رأی است؛ اما در فرانسه، به استناد ماده ۹-۳۸۰، مهلت فرجام‌خواهی ۱۰ روز از تاریخ صدور رأی است.

۴- مراجع کیفری تجدیدنظر

در دادرسی کیفری فرانسه، جمله پایانی مادهٔ مقدماتی، حق تجدیدنظرخواهی طرفین امر کیفری، به‌ویژه محکوم را، به‌عنوان یکی از اصول حاکم بر دادرسی تصریح کرده است. عبارت جمله مذکور چنین است:

«هر شخص محکوم حق دارد بخواهد که محکومیت وی در یک دادگاه دیگر مورد بررسی قرار گیرد».

در قانون آیین دادرسی کیفری ایران، اگرچه در ۷ مادهٔ فصل نخست قانون، تحت عنوان «تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن»، به اصل تجدیدنظرخواهی از سوی طرفین امر کیفری تصریح نشده است؛ اما پذیرش این اصل به‌طور مبسوط و مفصل در بخش چهارم قانون، تحت عنوان «اعتراض به آراء» مورد اشاره قرار گرفته و موارد، مصادیق و مقررات مربوط به تجدیدنظرخواهی ذکر شده‌اند که در ادامه بررسی می‌شوند.

۴-۱- دادگاه تجدید نظر استان

در دادرسی کیفری ایران، برای تجدیدنظرخواهی نسبت به احکام صادره از محاکم کیفری بدوی، دو مرجع پیش‌بینی شده است:

اول: دادگاه تجدیدنظر استان، برای رسیدگی به اعتراض نسبت به احکام صادره از سوی دادگاه‌های صلح و دادگاه‌های کیفری دو.

دوم: شعب دیوان عالی کشور، برای رسیدگی به اعتراض نسبت به احکام صادره از سوی دادگاه‌های کیفری یک.

لازم به یاد آوری است که قانون‌گذار ایران و فرانسه، این مرحله اعتراض را - چون در مرجع عالی (دیوان عالی کشور) صورت می‌گیرد - «تجدیدنظرخواهی» ندانسته و آن را «فرجام‌خواهی» تلقی کرده است. در این گفتار به بررسی تشکیلات، صلاحیت و ترتیب رسیدگی در مراجع تجدیدنظر می‌پردازیم و بررسی تشکیلات، صلاحیت و ترتیب رسیدگی در دیوان عالی کشور را در بخش بعدی تحت عنوان «مراجع کیفری عالی»، دنبال خواهیم کرد.

۴-۲- تشکیلات دادگاه تجدیدنظر

در دادرسی کیفری ایران، ماده ۴۲۶ ق.آ.د.ک تصریح کرده است که دادگاه تجدیدنظر در مرکز هر استان تشکیل می‌شود. هر شعبه دادگاه تجدیدنظر دارای یک رئیس و دو مستشار است و جلسه

دادگاه با حضور دو عضو رسمیت می‌یابد.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، اصل تعدد قاضی در دادگاه تجدیدنظر پذیرفته شده و قضاوت فردی وجود ندارد.

هدف قانون‌گذار از پیش‌بینی سه قاضی در تشکیل دادگاه تجدیدنظر این بوده که جهت رعایت اصول دادرسی - از جمله اصول عادلانه و منصفانه بودن دادرسی، رعایت اصل برائت و رعایت حقوق دفاعی متهم (محکوم مرحله بدوی) - دادرسی با بی‌طرفی و با حضور سه قاضی صاحب تجربه و دانش کافی صورت گیرد تا احکام مبتنی بر خطا و اشتباه مراجع بدوی اصلاح شده و رأی درست و قانونی صادر شود؛ اما متأسفانه، با اصلاح این ماده در سال ۱۳۹۴ در کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس و با پیشنهاد قوه قضائیه، تعداد سه قاضی به دو قاضی کاهش یافته است که این امر با اهداف قانون‌گذار منافات دارد.

ایراد دیگری که به این ماده وارد است این که چنانچه حضور دو قاضی موجب رسمیت جلسه دادرسی شود، در صورت موافق نبودن آنها با یک رأی، تکلیف چیست؟ قانون‌گذار این مورد را مسکوت گذاشته و هیچ مقرراتی در این زمینه وجود ندارد. نمی‌دانم در عمل شعب دادگاه‌های تجدیدنظر در عمل، در چنین مواردی چگونه و مطابق کدام مستند قانونی اقدام می‌کنند.

در دادرسی کیفری فرانسه، مرجع تجدیدنظرخواهی نسبت به آرای صادره از سوی دادگاه‌های پلیس (خلافی) و دادگاه‌های جنحه‌ای، دادگاه تجدیدنظر است. مطابق ماده ۵۱۰ ق.آ.د.ک، هر شعبه تجدیدنظر جرایم جنحه‌ای مانند دادگاه تجدیدنظر استان در ایران، مرکب از سه قاضی است (یک رئیس و دو مستشار). بر خلاف ق.آ.د.ک ایران، جلسه دادگاه تجدیدنظر در فرانسه فقط با حضور سه قاضی رسمیت می‌یابد و هر سه باید در صدور رأی مشارکت کنند؛ هرچند رأی اکثریت ملاک است. در فرانسه، بر خلاف ایران، در هیچ ماده‌ای تصریح نشده است که دادگاه تجدیدنظر فقط در مرکز استان‌ها تشکیل شود؛ بلکه، شعب دادگاه‌های تجدیدنظر به تعداد لازم در هر شهری تشکیل می‌شوند.

۴-۳- صلاحیت دادگاه تجدیدنظر

در دادرسی کیفری ایران، کلیه آرای غیرقطعی صادره از دادگاه‌های صلح، به استناد تبصره ۵ ماده ۱۲ قانون تشکیل شوراهای حل اختلاف مصوب ۱۴۰۲، در صلاحیت دادگاه تجدیدنظر استان قرار دارد. همچنین، کلیه آرای غیرقطعی و قابل اعتراض صادره از دادگاه‌های کیفری دو، به استناد ماده ۴۲۷ ق.آ.د.ک، در صلاحیت دادگاه تجدیدنظر استان است. منظور از آرای

تجدیدنظر، اعم است از محکومیت، برائت یا قرارهای منع تعقیب، اناطه و تعویق صدور حکم است (تبصره ۲ ماده ۴۲۷).

در دادرسی کیفری فرانسه، کلیه آرای صادره از دادگاه‌های پلیس (خلافی) و دادگاه‌های جنحه‌ای، به استناد مواد ۴۹۶ و ۵۴۷ ق.آ.د.ک، در صلاحیت دادگاه تجدیدنظر قرار دارد. تفاوتی که بین دو نظام دادرسی وجود دارد، این است که مهلت تجدیدنظرخواهی در ایران ۲۰ روز برای اشخاص ساکن ایران و دو ماه برای اشخاص ساکن خارج از کشور از تاریخ ابلاغ رأی است (ماده ۴۳۱)؛ اما در فرانسه، مهلت تجدیدنظرخواهی مطابق ماده ۴۹۸ ق.آ.د.ک، ده روز از تاریخ صدور رأی حضوری است.

مدت تعیین شده در دادرسی کیفری ایران معقول‌تر از مدت تعیین شده در دادرسی کیفری فرانسه است؛ زیرا، مدت ۲۰ روزه فرصت بیشتری را در اختیار طرفین امر کیفری برای تنظیم لایحه دفاعیه در درخواست تجدیدنظر قرار می‌دهد.

۴-۳- ترتیب رسیدگی و صدور رأی

در دادرسی کیفری ایران، مقررات و قواعد مربوط به ترتیب رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر استان، در فصل دوم از بخش چهارم ق.آ.د.ک از ماده ۴۴۸ تا ۴۶۱ پیش‌بینی شده است. نکات مهم این قواعد به نحو اختصار بیان می‌شود.

به موجب ماده ۴۴۹، دادگاه تجدیدنظر به ترتیب وصول پرونده‌ها به نوبت رسیدگی می‌کند؛ مگر، در مواردی که به موجب قانون، رسیدگی خارج از نوبت ضروری باشد. مصداق بارز آن، زمانی است که متهم پرونده در زندان باشد که اصطلاحاً «پرونده زندانی‌دار» محسوب می‌شود یا پرونده‌ای که موجب جریحه‌دار شدن احساسات عمومی شود، به درخواست دادستان صادر کننده کیفرخواست و موافقت دادگاه تجدیدنظر، خارج از نوبت رسیدگی می‌شود (تبصره ماده ۴۴۹).

رئیس شعبه، پرونده‌های ارجاعی را بررسی و گزارش جامعی از آنها تهیه می‌کند یا به نوبت به یکی از اعضای دادگاه تجدیدنظر استان ارجاع می‌دهد. این عضو، گزارشی متضمن جریان پرونده و بررسی کامل تجدیدنظرخواهی و جهات قانونی آن تهیه کرده و در جلسه دادگاه قرائت می‌کند. خلاصه گزارش در پرونده درج می‌شود؛ سپس، دادگاه مبادرت به صدور رأی یا اتخاذ تصمیم می‌کند که جزئیات آن در مواد ۴۵۰ و ۴۵۵ ق.آ.د.ک بیان شده و نیازی به ذکر آنها در این مقاله نیست.

سؤالی که در خصوص ترتیب رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر مطرح می‌شود، این است که آیا

رسیدگی در این دادگاه شکلی است یا ماهوی؟ آیا دادگاه مکلف به تشکیل جلسه رسمی و دعوت از طرفین پرونده است یا خیر؟ به اختصار باید گفت: رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر هم شکلی است هم ماهوی. به این معنا که اگر دادگاه تجدیدنظر، رأی برائت یا محکومیت صادره از دادگاه صلح یا دادگاه کیفری دو را نقض کند، مکلف به رسیدگی ماهوی است و الزاماً باید رأی صادر کند؛ نمی‌تواند پرونده را به دادگاه هم‌عرض یا همان دادگاه صادر کننده حکم عودت دهد تا مبادرت به صدور رأی جدید کند. بند پ ماده ۴۵۵ صراحتاً مقرر کرده است که چنانچه دادگاه تجدیدنظر رأی تجدیدنظر خواسته را مخالف قانون تشخیص دهد، با استدلال و ذکر مبانی و مستند قانونی، آن را نقض و در ماهیت انشای رأی می‌کند؛ اما در پاسخ به سؤال دوم باید گفت: ماده ۴۵۱ ق.آ.د.ک مقرر کرده است در مواردی که رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر استان مستلزم تعیین وقت و احضار طرفین است، رسیدگی با حضور دادستان شهرستان مرکز استان یا یکی از معاونان یا دادیاران وی و با رعایت ماده ۳۰۰ به ترتیب زیر انجام می‌شود:

الف. قرائت گزارش پرونده و تحقیقات و اقدامات انجام شده از سوی یکی از اعضای دادگاه.

ب. طرح سؤالات لازم و تحقیق از طرفین توسط رئیس یا مستشار و استماع دفاعیات آنان.

پ. کسب اطلاع از شهود و مطلعان در صورت لزوم.

ت. اظهار عقیده دادستان یا نماینده او و استماع اظهارات شاکی یا مدعی خصوصی و آخرین دفاعیات متهم یا وکلای آنان.

دو نکته در ماده ۴۵۱ حائز اهمیت است. نخست، حضور دادستان یا نماینده وی در جلسه رسیدگی دادگاه تجدیدنظر برای دفاع از کیفرخواست و ارائه ادله اثبات جرم الزامی است؛ ولی در عمل چنین اتفاقی رخ نمی‌دهد و اغلب دادگاه‌های تجدیدنظر (اعم از تهران و سایر استان‌ها) جلسه دادگاه را در غیاب دادستان یا نماینده وی برگزار می‌کنند و سپس، صورت جلسه محاکمه به امضای این مقامات می‌رسد. این امر با هدف قانون‌گذار در تدوین این ماده مغایرت دارد. دوم اینکه، موارد الزام به تعیین جلسه رسیدگی در بند (ث) ماده ۴۵۰ از سوی قانون‌گذار تصریح شده است. بدین توضیح که در جرایم مستوجب مجازات‌های حدود، قصاص و جرایم غیر عمدی مستوجب بیش از نصف دیه و یا جرایم تعزیری درجه ۴ و ۵، تعیین جلسه رسیدگی به‌طور مطلق الزامی است؛ اما در جرایم تعزیری درجه ۶ و ۷، در صورت محکومیت به حبس و در سایر جرایم، در صورت اقتضا، دادگاه تجدیدنظر دستور تعیین وقت رسیدگی صادر می‌کند.

در اجرای این بند از ماده ۴۵۰، در عمل وقت‌های رسیدگی در دادگاه‌های تجدیدنظر طی

سال‌های گذشته بسیار طولانی شده بود؛ از این رو، در سال ۱۳۹۸ رئیس وقت قوه قضائیه، حجة الاسلام شهید رئیسی، از محضر مقام رهبری درخواست کرد که تعیین وقت رسیدگی به موجب بند ۴۵۰ ماده الزامی نباشد؛ بلکه اختیاری شود. این درخواست مورد موافقت قرار گرفت و از آن تاریخ به بعد، تعیین وقت رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر اختیاری شده است.

در دادرسی کیفری فرانسه، ترتیب رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر نسبت به آرای صادره از دادگاه‌های جنحه در مواد ۵۱۲ تا ۵۲۰ پیش‌بینی شده است. مقررات مربوط به ترتیب رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر نسبت به آرای صادره از دادگاه‌های خلافی (پلیس) در مواد ۵۴۶ تا ۵۵۹ قانون آیین دادرسی کیفری مقرر شده است. ماده ۵۴۷ تصریح می‌کند که تجدیدنظرخواهی نسبت به این احکام، به همان شیوه تجدیدنظرخواهی از احکام جنحه‌ای انجام می‌شود.

در خصوص حضور دادستان یا نماینده وی برای دفاع از کیفرخواست و ارائه ادله ارتکاب جرم در جلسه رسیدگی دادگاه تجدیدنظر فرانسه، هیچ ماده قانونی در آیین دادرسی کیفری تصریحی بر الزام حضور وی ندارد.

۵- مراجع عالی

در دو نظام دادرسی کیفری ایران و فرانسه، منظور از مراجع عالی، شعب دیوان عالی کشور است که در آخرین مرحله دادرسی، حق نظارت بر احکام کیفری صادره از مراجع پایین تر را دارند. در قانون آیین دادرسی کیفری هر دو کشور، شعب دیوان عالی کشور دو وظیفه دارند: نخست، رسیدگی به درخواست اعاده دادرسی و دوم، رسیدگی به درخواست فرجام. از آنجا که بررسی مقررات و قواعد اعاده دادرسی، یکی از طرق فوق العاده اعتراض به آراء قطعی است از حدود بحث این مقاله خارج است؛ اما در خصوص فرجام‌خواهی، قواعد و مقررات پیش‌بینی شده در دو نظام دادرسی، به صورت اجمال مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۵-۱- تشکیلات شعبه دیوان عالی کشور

در ایران، به موجب ماده ۴۶۲، شعب دیوان عالی کشور در تهران مستقر است و هر شعبه از یک رئیس و دو مستشار تشکیل می‌شود. مطابق ماده ۴۶۳، دیوان عالی کشور به تعداد لازم عضو معاون دارد که می‌توانند وظایف مستشار یا رئیس شعبه را بر عهده گیرند.

در فرانسه نیز رسیدگی به درخواست فرجام نسبت به آرای قابل فرجام، در صلاحیت شعبه جنایی دیوان عالی کشور است که، همانند دادرسی کیفری ایران، این شعبه مرکب از سه

قاضی یعنی یک رئیس و دو مستشار است.

قواعد و مقررات مربوط به ترتیب رسیدگی و صدور رأی در دادرسی ایران در مواد ۴۶۴ تا ۴۷۰ و در دادرسی کیفری فرانسه در مواد ۵۶۷ تا ۶۱۹ مقرر شده است که نکات مهم و برجسته آنها در هر دو نظام دادرسی، به اختصار در مبحث بعدی بررسی می‌شود.

۵-۲- ترتیب رسیدگی و صدور رأی

در دادرسی کیفری ایران، به موجب ماده ۴۶۶، شعب دیوان عالی کشور به نوبت به پرونده‌ها رسیدگی می‌کنند؛ مگر، در مواردی که به موجب قانون، رسیدگی خارج از نوبت مقرر شده باشد یا در جرایمی که به تشخیص رئیس دیوان عالی کشور موجب جریحه‌دار شدن احساسات عمومی می‌شود و رسیدگی خارج از نوبت ضرورت داشته باشد.

رئیس شعبه، پرونده‌های ارجاعی را بررسی و گزارش جامع آنها را تنظیم می‌کند و یا به نوبت به یکی از اعضای شعبه به‌عنوان عضو ممیز ارجاع می‌دهد. عضو ممیز گزارش پرونده را که متضمن جریان آن و بررسی کامل درباره فرجام‌خواهی و جهات قانونی آن است را به صورت مستدل تهیه و به رئیس شعبه تسلیم می‌کند (ماده ۴۶۷).

نکته مهم در رسیدگی فرجامی توسط شعبه دیوان عالی کشور این است که، به موجب ماده ۴۸۶ ق.آ.د.ک رسیدگی شکلی است و دیوان حق رسیدگی ماهوی و صدور رأی ماهوی را ندارد. طرفین امر کیفری یا وکلای آنها نیز دعوت نمی‌شوند؛ مگر، آن که شعبه حضور آنان را لازم بداند.

در هنگام رسیدگی، عضو ممیز گزارش پرونده و مفاد اوراق لازم را قرائت می‌کند و طرفین یا وکلای آنان، در صورت حضور، می‌توانند با اجازه رئیس شعبه، مطالب خود را بیان کنند. همچنین دادستان کل یا نماینده وی با حضور در شعبه، به‌طور مستدل، مستند و مکتوب، نظر خود را نسبت به نقض یا ابرام رأی معترض‌عنه یا فرجام‌خواسته اعلام می‌کند. سپس اعضای شعبه، با توجه به محتویات پرونده، مفاد گزارش و مطالب اظهار شده با درج نظر دادستان کل کشور یا نماینده وی در متن دادنامه مبادرت به صدور رأی می‌کنند (ماده ۴۶۹).

در دادرسی کیفری فرانسه، قواعد و مقررات رسیدگی فرجامی در دیوان عالی کشور، در فصل چهارم آیین دادرسی کیفری از مواد ۶۰۱ تا ۶۰۴ و در فصل پنجم آن از مواد ۶۰۵ تا ۶۲۱ پیش‌بینی شده است. این مقررات تا حد زیادی با قواعد پیش‌بینی شده در دادرسی کیفری ایران شباهت دارند. برخی از قواعد مهم عبارت‌اند از:

ماده ۶۰۱ تصریح می‌کند که قواعد مربوط به علنی بودن، نظم و انضباط جلسات دادگاه باید در دیوان عالی کشور رعایت شود. گزارش‌ها در جلسه دیوان مطرح می‌شوند و دیدگاه‌ها و دفاعیات و کلامی طرفین امر کیفری در صورت امکان استماع می‌شوند. دادستان کل یا نماینده وی دلائل مربوط به درخواست تعقیب متهم را تقدیم می‌کند (ماده ۶۰۲).

۵-۳- صدور رأی

در دادرسی کیفری فرانسه، در ماده ۶۰۴ مقرر می‌دارد که دیوان عالی کشور در کلیه پرونده‌های جنایی، جنبه‌ای و خلاف می‌تواند بلافاصله بعد از انقضای ده روز از تاریخ وصول پرونده، درباره فرجام‌خواهی حکم صادر کند.

تفاوت بین دو نظام دادرسی کیفری ایران و فرانسه در این است که طبق ماده یاد شده، شعبه جنایی دیوان عالی کشور فرانسه باید ظرف مدت ده روز از تاریخ ارجاع پرونده مبادرت به صدور حکم کند؛ اما در دادرسی کیفری ایران، چنین مهلتی از سوی قانون‌گذار تعیین نشده است. در نتیجه، صدور حکم در برخی از شعب دیوان عالی کشور ایران گاه تا یک سال یا بیشتر به طول می‌انجامد و این امر یکی از عوامل اطاله دادرسی در ایران است.

به موجب ماده ۶۰۵، شعبه جنایی دیوان عالی کشور فرانسه پیش از حکم در ماهیت، بررسی می‌کند که آیا فرجام‌خواهی به صورت قانونی مطرح شده است یا خیر. اگر دیوان معتقد باشد که شرایط قانونی رعایت نشده است، حسب مورد رأی عدم پذیرش فرجام‌خواهی (قرار ردّ) صادر می‌کند. هنگامی که فرجام‌خواهی مورد پذیرش قرار می‌گیرد، رأی بدوی را نقض و مطابق مواد ۶۰۹ و ۶۱۰ ق.آ.د.ک پرونده را به شعبه همعرض دادگاه صادر کننده رأی ارجاع می‌دهد.

در دادرسی کیفری ایران، شقوق مختلف ماده ۴۶۹ ق.آ.د.ک برای صدور حکم در شعب دیوان عالی کشور به شرح زیر پیش‌بینی شده است:

الف) اگر رأی مطابق قانون و ادله موجود در پرونده باشد، با ابرام آن، پرونده به دادگاه صادر کننده رأی اعاده می‌شود تا نسبت به اجرای آن اقدام شود.

ب) هرگاه رأی مخالف قانون باشد یا بدون توجه به ادله و مدافعات طرفین صادر شده باشد یا رعایت تشریفات قانونی نشده باشد و آن تشریفات به درجه‌ای از اهمیت برسد که موجب بی‌اعتباری رأی شود، شعبه دیوان عالی کشور رأی را نقض کرده و به شرح زیر اقدام می‌کند:

۱. اگر عملی که محکوم‌علیه به اتهام ارتکاب آن محکوم شده است، به فرض ثبوت جرم نباشد یا به لحاظ شمول عفو عمومی و یا سایر جهات قانونی، متهم قابل تعقیب نباشد، رأی

- صادرہ نقض بلاارجاع می‌شود. در دادرسی کیفری فرانسه، موارد نقض بلاارجاع به صورت تلویحی در مواد ۶۱۵ و ۶۱۷ در قانون آیین دادرسی کیفری تصریح شده است.
۲. اگر رأی صادره از نوع قرار و یا حکمی باشد که به علت ناقص بودن تحقیقات نقض شده است، برای رسیدگی مجدد به دادگاه صادر کننده رأی ارجاع می‌شود. این مورد در دادرسی کیفری فرانسه تصریح نشده است.
۳. اگر رأی به علت عدم صلاحیت ذاتی دادگاه نقض شود، پرونده به مرجعی که دیوان صالح تشخیص می‌دهد، ارسال می‌شود و مرجع مذکور مکلف به رسیدگی است. این بند در ماده ۶۱۲ ق.آ.د.ک فرانسه پیش‌بینی شده است.
۴. در سایر موارد، پس از نقض رأی، پرونده به دادگاه همعرض ارجاع می‌شود.

نتیجه گیری

مراجع عمومی کیفری بر اساس مراحل دادرسی به سه دسته تقسیم می‌شوند: ۱. مراجع بدوی ۲. مراجع تجدیدنظر ۳. مراجع عالی. در نظام‌های دادرسی کیفری ایران و فرانسه، در مرحله بدوی، مراجع کیفری بر مبنای اهمیت جرایم و شدت مجازات آنها به سه درجه دسته‌بندی شده است. در فرانسه، رسیدگی به جرایم خلافی در صلاحیت دادگاه پلیس و در ایران، رسیدگی به این نوع جرایم در صلاحیت دادگاه صلح است. در فرانسه، رسیدگی به جرایم جنحه‌ای در صلاحیت دادگاه جنحه و در ایران، رسیدگی به جرایم متوسط در صلاحیت دادگاه‌های کیفری دو هر شهرستان قرار دارد. در فرانسه، رسیدگی به جرایم جنایی در صلاحیت دادگاه جنایی و در ایران، رسیدگی به جرایم مهم مذکور در ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک در صلاحیت دادگاه کیفری یک است.

موارد اشتراک و افتراق دو نظام دادرسی کیفری در خصوص تشکیلات این مراجع، ترتیب رسیدگی در آنها، نحوه صدور حکم و اعتراض به احکام مورد بررسی قرار گرفته و به صورت تطبیقی، قواعد و مقررات جاری در این مراجع کیفری در متن مقاله تحلیل شده است.

مهم‌ترین تفاوت میان دو نظام دادرسی در مراجع بدوی، تبیین مهلت اعتراض به احکام صادره است. در فرانسه، این مدت ده روز و در ایران بیست روز از تاریخ ابلاغ است. بدیهی است که مدت اعتراض تعیین شده در فرانسه قابل انتقاد است؛ زیرا مهلت بیست روزه در ایران مهلت معقول‌تر به نظر می‌رسد؛ چون محکوم‌علیه یا وکیل وی فرصت بیشتری برای تدارک دفاع و تنظیم لایحه تجدیدنظرخواهی در اختیار دارد.

در دادرسی فرانسه، هنگام رسیدگی به جرم در دادگاه بخش، مطابق ماده ۵۲۳ ق.آ.د.ک،

نماینده دادسرا باید در جلسه رسیدگی حضور داشته باشد؛ اما در دادرسی ایران، حضور نماینده دادستان برای دفاع از کیفرخواست و ارائه ادله ارتکاب جرم از سوی متهم پیش‌بینی نشده است. تفاوت دیگر در دادرسی کیفری دو کشور این است که در فرانسه، همه احکام صادره از دادگاه پلیس قابل تجدیدنظرخواهی هستند؛ اما در دادرسی کیفری ایران، به موجب تبصره ۵ ماده ۱۲، برخی از محکومیت‌های صادره از سوی دادگاه صلح قابل تجدیدنظرخواهی هستند، نه همه آنها.

تفاوت دیگر آن است که در فرانسه، مرجع تجدیدنظرخواهی نسبت به احکام صادره از دادگاه پلیس، در دادگاه تجدیدنظر جنحه‌ای مرکب از یک قاضی است؛ اما در ایران، مرجع تجدیدنظر نسبت به احکام صادره از دادگاه صلح، دادگاه تجدیدنظر استان مرکب از سه قاضی است؛ بنابراین، دقت نظر در مرحله تجدیدنظرخواهی در ایران بیش از فرانسه است.

در نظام دادرسی ایران، متأسفانه دادگاه کیفری دو از یک قاضی تشکیل می‌شود؛ ولی در فرانسه، به موجب ماده ۳۹۸، دادگاه جنحه مرکب از سه قاضی است. بدیهی است که تعدد قاضی در دادگاه، خطر صدور حکم مبتنی بر خطا و اشتباه را کاهش می‌دهد. در فرانسه، همه قضات در صدور رأی و قضاوت مشارکت دارند؛ اما در ایران، دادگاه کیفری یک - با وجود ترکیب سه نفره - فقط دو قاضی در صدور رأی شرکت می‌کنند که این رویه باید اصلاح شود؛ زیرا قضاوت دو قاضی ممکن است به زیان متهم تمام شود.

در ایران، دادگاه کیفری یک، مرجع بدوی برای رسیدگی به جرایم مشمول ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک است؛ اما، در فرانسه، دادگاه جنایی علاوه بر اینکه مرجع بدوی برای رسیدگی به جرایم جنایی است، مرجع تجدیدنظر نسبت به جرایم مراجع پایین‌تر نیز به شمار می‌آید. در فرانسه، هیئت منصفه به‌عنوان یکی از ارکان دادگاه است و آن در جرایم جنایی امری الزامی است؛ اما در ایران، حضور هیئت منصفه فقط در جرایم سیاسی الزامی است و در بقیه جرایم مهم، نقشی ندارد. در فرانسه، اعضای هیئت منصفه با رأی مردم انتخاب می‌شوند؛ ولی در ایران، اعضای از سوی هیئتی مرکب از مقامات قضایی و اجرایی تعیین می‌شوند.

مهلت فرجام خواهی نسبت به آرای دادگاه‌های جنایی در فرانسه ده روز و در ایران، این مهلت برای فرجام خواهی نسبت به آرای دادگاه کیفری یک بیست روز است. در دادگاه تجدیدنظر، اصل تعدد قاضی در دادرسی کیفری ایران و فرانسه پذیرفته شده است. با این تفاوت که در فرانسه، هر سه قاضی در قضاوت و صدور رأی مشارکت دارند؛ اما در ایران، فقط دو قاضی

مشارکت می‌کنند. اگر اختلاف نظر میان دو قاضی رخ دهد، قانون‌گذار راه حل مشخصی برای صدور رأی پیش‌بینی نکرده است.

در دیوان عالی کشور فرانسه، شعبه جنایی در مرحله فرجام‌خواهی مکلف است ظرف مدت ده روز از تاریخ ارجاع پرونده مبادرت به صدور رأی کند؛ اما در دیوان عالی کشور ایران، هیچ مهلت معینی برای صدور رأی پیش‌بینی نشده است. از نظر ترکیب قضاات و کیفیت رسیدگی، پرونده در دیوان عالی کشور، تفاوت چندانی در دادرسی کیفری ایران و فرانسه وجود ندارد. بدین‌سان، با توجه به مراتب بالا پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱. تعداد قضاات دادگاه کیفری دو در ایران باید از یک نفر به سه نفر افزایش یابد.
۲. در ایران، همانند فرانسه، همه قضاات دادگاه کیفری یک و دادگاه تجدیدنظر باید در قضاوت و صدور رأی مشارکت کنند و رسمیت جلسه دادگاه با حضور سه قاضی باشد، نه دو قاضی.
۳. در جرایم مشمول ماده ۳۰۲ ق.آ.د.ک، همانند دادرسی فرانسه، حضور و مشارکت هیئت منصفه در صدور رأی به رسمیت شناخته شود.
۴. در دادرسی کیفری ایران، برای صدور رأی در دادگاه تجدیدنظر و شعب دیوان عالی کشور در مرحله فرجام‌خواهی، باید مهلتی همانند دادرسی فرانسه پیش‌بینی شود تا موجبات اطاله دادرسی فراهم نشود.
۵. در فرانسه مهلت ده روزه برای تجدیدنظرخواهی و فرجام‌خواهی کم است و همانند دادرسی کیفری ایران، باید افزایش یابد تا اصحاب دعوی فرصت کافی برای تدارک دفاع و تنظیم لایحه دفاعیه داشته باشند.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- استقانی، گاتسون، ژرژ لواسور و برنار بولک، آیین دادرسی کیفریه، ترجمه حسن دادبان، تهران: جلد دوم، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی (ره)، ۱۳۷۷.
- بوریگان، ژان و آن ماری سیمون، آیین دادرسی کیفری، ترجمه عباس تدین، تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۷۸.
- پیرو، راجت، آیین دادرسی کیفری فرانسه، ترجمه شهرام ابراهیمی و عباس تدین و غلامحسن کوشکی، تهران: انتشارات سلسبیل، ۱۳۷۴.
- تدین، عباس، قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه، تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۷۲.
- جوانمرد، بهروز آیین دادرسی کیفری در ایران، تهران: انتشارات جنگل، چاپ اول، ۱۳۷۰.
- خالقی، علی، آیین دادرسی کیفری، تهران: جلد دوم، انتشارات شهردانش، ۱۳۷۴.
- رحمدل، منصور، آیین دادرسی کیفری، تهران: جلد سوم، نشر دادگستر، ۱۳۹۴.
- سلیمی، صادق و امین بخشی‌زاده، تحلیل ماده به ماده قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲، (تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۴).
- شاملو، باقر، «درآمدی انتقادی بر جایگاه هیأت منصفه در نظام حقوقی ایران»، مجله دیدگاه‌های حقوقی، ۳ (۱۳۷۵).
- صبری، نورمحمد، هیأت منصفه، تهران: نشر میزان، (۱۳۸۵).
- کیان، سید محمد، رویکردهای جدید قانون آیین دادرسی کیفری، تهران: انتشارات چراغ دانش، ۱۳۹۴.
- گلدوست جویباری، رجب، آیین دادرسی کیفری، تهران: انتشارات جنگل، چاپ چهاردهم، ۱۴۰۰.
- گلدوست جویباری، رجب، مجموعه مقالات، تهران: انتشارات خرسندی، ۱۴۰۰.
- مهابادی، علی اصغر، آیین دادرسی کیفری کاربردی، تهران: انتشارات شهردانش، ۱۳۹۴.
- ناجی‌زواره، مرتضی، درآمدی بر آیین دادرسی کیفری، تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۹۶.

ب) منابع فرانسوی:

- Roger Merle et Andre Vitu, Traite de droit criminel - tome II, Procedure penale, 4 ed, Editions Cujas, pages 1008, 1989.
- Gaston Stefani, G.Levasseur et B.Bolouc, Precedure penale, 14 ed, Pages 1076, Dalloz.1999.
- Jean - Claude.Soyer, Manuel de Droit penale, et procedure penale, 21 ed. L.G.D.J pages 506, 2012.
- Pradel, procedure penale, 19 ed, Editions Cujas, 884 pages, 2000.
- Michele - Laure Rassat, procedure penale, Editions Ellipses, 808 pages. 2017. 6 - Jean Vincent, Gabriel Montagnier, Andre Varinaed, La justice et ses institutions, 2 ed, Pages 979, Dalloz, 1985.

